

Nya nationalbiblioteket i Paris

Dominique Perraults kontor ligger på en gudsforgäten industrilott vid Gare d'Austerlitzs järnvägslinjer, intill stinkande, livsfarliga motorvägar. För tio år sedan fanns det inte en människa som ville befatta sig med området. Allra minst Perrault. Han arbetade i de pittoreska kvarteren Marais, åt *zakouski*, *borscht* och *blinis* på judiska Goldenbergs och drack *bourgogne* med gallerister, designers och *Naomi Campbell*.

När tävlingsjuryn utsåg honom, blott 34 år gammal, till den stora industrilottens arkitekt, kände han sig förmodligen hedrad, men jag betvivlar att han och hans fem anställda skälade i champagne den där juni-kvällen 1986. Säkert insåg Perrault att han själv skulle behöva föregå med gott exempel: Så snart industrilossen stod klar flyttade han dit, bytte glamorösa Marais mot monstruösa Quai d'Ivry.

Så här i perspektiv angår han sig knappast. Tio våningar höga *Hôtel Industriel* gav honom den praktiska erfarenhet han så väl behövde och utrymme nog att ta sig an större projekt. Dessutom rönte byggnaden uppmärksamhet. Pressen kallade honom magiker, ansåg att han trollat bort den väldiga byggnadskroppen genom att klä den i glas, genom att göra den genomskinlig. "Att göra någonting av ingenting är en sak", skrev kritikern *Martin Kieren*, "men att göra ingenting av någonting – det kräver intellektuell, artistisk och teknisk skicklighet."

Denna paradox, Perraults lust att bygga storslagna byggnader som – *simsalabim* – reduceras till "ingenting", genom användandet av osynliga fasadmateriell och omgivningens förutsättningar, den präglar majoriteten av hans arbeten. I korthet skulle denne 42-årige fransmans karriär kunna liknas vid en trestegsstad. Steg ett är den nedgrävda hög-

skolan för ingeniörer i *Marcelin-Nadot*. Steg två är det transparenta *Hôtel Industriel*. Och steg tre – Perraults *tour de force* – hela Frankrikes stolthet – *Bibliothèque Nationale de France*.

Det nya franska nationalbiblioteket ligger en dryg kilometer från Perraults kontor. Omgivningen är lika ogästvänlig och byggnaderna har flera gemensamma drag: den enkla och rationella planlösningen, de helglasade fasaderna. *Le Corbusier* skulle ha kallat Perraults bibliotek "lättiläst", en beskrivning som väl förklarar varför vi alla, efter bara ett knäpptår, känner byggnadens särregna silhuetter. Liket uppställda böcker markerar de fyra tornen bibliotekets perimeter. De 80 meter höga hörmhusen inramar en vindpinad piazza på 59 000 kvadratmeter. I esplanadens mitt har en trädgård, förlåt, *en bel barrskog* planterats, 250 träd, nedänkta 20 meter i marken. De underjordiska läsesalarna öppnar sig mot skogen likt ett kloster.

Det så kallade *Très Grand Bibliothèque* (TGB) är det sista av *François Mitterrands* omsusade *Grands Projets*. Efter 14 år i Elyséepalatset ville presidenten kröna karriären och Gud ska veta att det brådskade för den gamle. Mitterrand var sjuk i cancer och bara tanken på att låta gaullisten *Jacques Chirac* inviga detta världens största bibliotek, världens dyraste och mest moderna – *c'est impossible!* Så Perrault fick tre år på sig, fram till maj 1995. Och att han klarade det – invigningen hölls redan i mars – är en bravad med tanke på att Chirac faktiskt sinkade projektet vid åtminstone ett tillfälle. Att bygga bibliotek för tre miljarder francs, i ett område dominerat av afrikanska hemlösa, det var en omöjlig ekvation tyckte borgmästare Chirac, och under de följande två månaderna låg projektet inför döden. Ända tills en dag – vips! – plötsligt fanns där inga hemlösa längre. Mitterrand lätsades som ingenting. Polisen likaså. Och inom ett par veckor återupptogs grundläggningen – Mitterrand kunde tacka Gud för sitt folks korta minne.

Ursprungligen skulle gröngölingen Perrault bara ha suttit i TGB:s tävlingsjury och

bedömt förslag från mer namnkunniga arkitekter. Men juryordföranden var *IM Pei* (*Le Grand Louvre*, *Rock and Roll Hall of Fame and Museum* i Cleveland) och det visade sig att Pei och Perrault talade *precis* samma formspråk: båda hade *Ludwig Mies van der Rohe* som husgud. Så Perrault tog chansen med ett eget förslag. Han presenterade en byggnad som var Mies-igare än något Pei någonsin ritat. En hyllning till *Seagramskrapan* i New York, med så mycket glas, stål och betong att Pei bara inte kunde låta bli att inkludera det i mappen om fyra förslag som lades på president Mitterrands *Philippe Starck*-bord.

Säkert fick presidenten höra Perrault dra den där valsen om hur överklassen genom tiderna alltid favoriserat fasader i sten, "falska" fasader, utsmyckade med pilaster och kapitäl och bågar och annat skönmåleri, och att det enda rätta för en socialistisk president vore att bygga i glas, det "demokratiska" byggnadsmaterialet, materialet som släpper in ljus, upplysningsmaterialet som aldrig ljuger. Mitterrand smakade på orden, viftade undan förslag från *James Stirling* och *Richard Meier*, och i augusti 1989 gav han sitt klartecken.

Perrault visade sig snabbt värdig Mitterrands förtroende. Över en natt växte hans kontor från fem till 120 anställda (60 arkitekter, 60 ingenjörer). Arkitekt med erfarenhet från *Carlos Offi* Opéra-Bastille anlätades för att monumentalprojektets värsta fallprovar skulle kunna undvikas. Konservativa businessstämningar lät pryda sina omlag-

med den alltid osvårklade Perraults och presenterade honom för hans ledarskap och decentraliserade organisationsstruktur.

Inte heller hans bibliotek gjorde någon besviken. Det var monumentalt, storslaget, majestätiskt – allt det vi skandinaver rynkar på nusan åt, men som fransmännen förvån-

Bilden ovan: Bibliotekets 250 träd är mellan 30 och 50 år gamla och hämtade från skogen i Fontainebleau. De fyra tornens fasader (bilden th) består av 8 400 ton glaspaneler à 3,60 x 1,80 meter. De tio centimeter tjocka fönsterluckorna är placerade en meter från fasaden och utförda i afrikanskt okumeträ (inställbara på de sju kontorsvåningarna men fixerade i arkiven).

Nedan: Det nya nationalbibliotekets höghus liknar uppställda folianter. *Bibliothèque Nationale de France* öppnades officiellt i mars 1995, men allmänheten välkomnas inte förrän tidigast i oktober i år.

TGB, Le Très Grand Bibliothèque, är det sista av president *François Mitterrands* magnifika *Grands Projets*. Nationalbiblioteket, nyligen invigt, beläget i historielösa Tolbiac i Paris' trettonde arrondissement, har ritats av *Dominique Perrault*. *Forums Mark Isitt* berättar historien.

TEXT MARK ISITT BILD MICHEL DENANCE, GEORGES FESSY

tar sig från sina presidenter. De få gånger projektet kritiserades slog Perrault tillbaka med fantastisk esprit. Fråga: Vad är det för en befängd idé att lagra böcker i glasorn och begrava läsarna under marken? Svar: Den intellektuella verksamheten utgör alltid basen för ett bibliotek. Fråga: Vad är vitsen med att placera tornen så långt isär? Svar: Bibliothèque Nationale de Frances bredd och djup vecklas ut mellan dessa fyra fyr-tornslänkande markörer, de bildar en vertikal volym, en virtuell rymd inom vilken komplexets magi, närvaro och poesi utkristalliserar.

Dominique Perraults kontor ligger på Hôtel Industriels sjätte våning. Väningsplanet saknar väggar, golvet har svart linoleum-matta, från taket hänger fjocka elkablar, stora rit- och ljusbord är placerade längs fönsterväggarna. Stressade Perrault skyndar mellan bordet medan hans sekreterare och tillika svägerska springer efter med resväska och flygbiljetter. Berlin väntar. Perrault har där ritat en idrottsanläggning, ursprungligen ämnad för OS år 2000.

– Jag är mycket klädintresserad, hojtar han apropå ingenting från andra sidan lokalen och drar sig i kavajslaget.

– Ett klädesplagg är det bästa av hus.

Perrault berättar att han har både arkitektur- och historieexamen och under värt samtal pekar han flera gånger på sina klassiska referenser. Vem är favoritarkitekten? Leonardo da Vinci. Favoritkompositören? Mozart. Vilken byggnad betraktar han som särskilt viktig? Grottona i Laseaux. Och på frågan vad eller vem som påverkar honom mest, svarar han "earth, wind and fire". (Att han skulle syfta på paljettkunkarna från Los Angeles ser jag som uteslutet.)

– Med Bibliothèque de France har jag själv försökt skapa historia, säger han rättframt. Projektet är byggt i samma tradition som Tuilleriesträdgårdarna, Place de la Concorde, Marsfältet vid Eiffeltornet – Paris stora offentliga platser.

– Den stora skillnaden är att mitt bibliotek lokaliserats till en totalt historielös re-

gion. *«Galliee des livres, Paris, le territoire de l'indépendance. Elle nous régentent. Ils ont infrastructure, ils ont des habitants. Mais je n'ai pas de place. Mais si on ouvre en octobre, ça va être rempli de gens, et ça va être un quartier très vivant. Ça va être un quartier très vivant. Ça va être un quartier très vivant.»* Perraults förortsskapelse däremot erbjuder hela 40 mil bokhylla – en möjlighet att arkivera tolv miljoner böcker (fyra i tornen, åtta under piazzan). Där till lagras tidningar, skivor, filmer, dataprogram – allt med minsta anknytning till fransk kultur.

Varför man bygger ett nationalbibliotek i ingenmansland beror på Paris förtätade city-kärna snarare än djärv socialpolitik. Det gamla nationalbibliotekets lokaler, med dess spektakulära läsesal från 1868 av *Henri Labrousse*, kan omöjligt svälja fler än fyra miljoner böcker utan att ta intilliggande Palais Royal i besittning. Perraults förtroendeuppdrag erbjuder hela 40 mil bokhylla – en möjlighet att arkivera tolv miljoner böcker (fyra i tornen, åtta under piazzan). Där till lagras tidningar, skivor, filmer, dataprogram – allt med minsta anknytning till fransk kultur.

– Att organisera biblioteket, att utrusta det med de nödvändiga dataprogrammen, det har kostat ungefär två miljarder francs, säger Perrault och himlar med ögonen. Operationskostnaden för datasystemet är 1,3 miljarder per år, en tiondel av regeringens kulturbudget.

Han ger ett exempel på den avancerade tekniken.

– Pondera att du forskar i Marcel Proust och vill läsa hans privata brev. De finns arkiverade högt upp i det västra tornet, på nittonde våningen. Självt befinner du dig i en av de underjordiska läsesalarna och väntar på din beställning. En arkivarbetare placerar Proust i en stötsäker behållare, klickar fast honom i taket på en åtta kilometer lång rals och skickar honom på en bergochdalbane-färd ner mot läsesalarna. Det finns 150 hållplatser på vägen men inom max 20 minuter stannar Proust vid din läsesal. Bibliotekarien packar upp och tänder en signallampa på ditt arbetsbord: *Proust arrivé.*

Från början var det tänkt att 10,8 skulle arkivera verk från andra världskriget och

framåt. Men Mitterrand, som är en beryktad bokmal, greps av hybris och bestämde sig för att skapa en modern motsvarighet till biblioteket i Alexandria, en kunskapsbank för hela världen där Gutenbergs bibel och allt därefter skulle inkluderas. Perrault insåg genast att detta skulle komma att orsaka fruktansvärda problem.

Så snart Mitterrands beslut offentliggjordes gick kultureliten mycket riktigt i taket. Okej att man arkiverade modernt skräp i de 100 meter höga skyskraporna, men Hugo,

ANSEL BERGROD © DLR

ANSEL BERGROD © DLR

Ovan tv: Över huvudet på forskarna i de underjordiska läsesalarna spänner tre kontorsetage. Dessa rymmer forskarceller, som kan hyras i upp till en månad. Panelen är i doussierträ, ett hårt och tungt träslag från Afrika. Ovan th: Från takbjälkarna i de stora läsesalarna hänger långa stycken vävd metall. Våven fungerar som enväggsglas, bakom dem döljer sig kontorsrum för bibliotekarierna. Kalluftsaggregatens höljen i metall sågs vara modifierade silar hämtade från fruktjuceindustrin.

Nedan tv: Alltid svartklädd Dominique Perrault, den kanske främste företrädaren för Frankrikes högteknologiska arkitektur.

Nedan th: En CAD-illustration av en läsesal på entreplanet. När biblioteket öppnar för allmänheten mot slutet av året kommer läsesalarna att vara fullt möblerade, med stolar, bord och bokhyllor i trä. Stora bilden nedan: En läsesal på entreplanet. Utanför skymtar en brandtrappa som leder upp till den vidsträckt esplanaden.

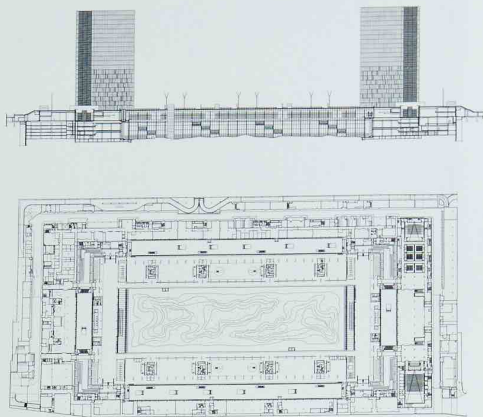
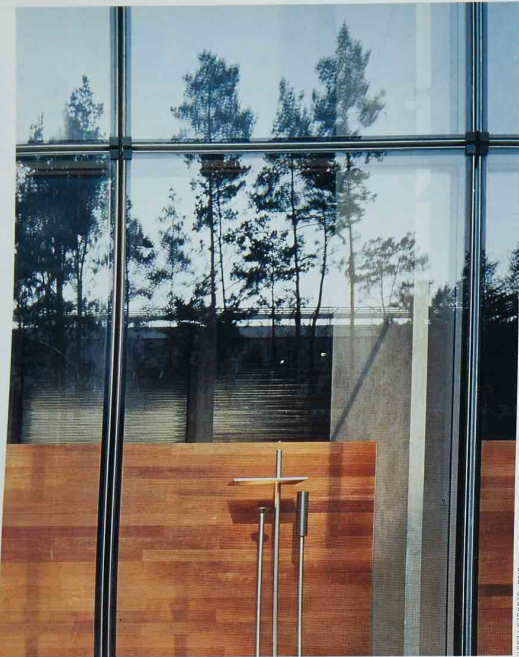
BERNARDINI, BERTRAND © DLR

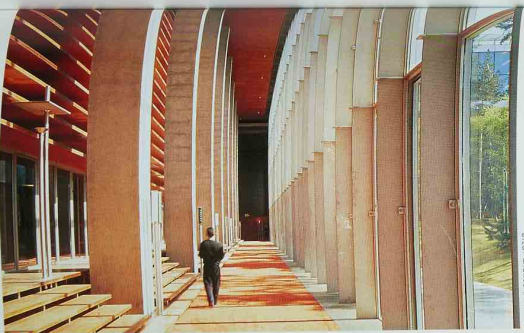
BERNARDINI, BERTRAND © DLR

ANSEL BERGROD © DLR

Ritningen ovan t.h.: På den tjugonde och översta våningen inhyser vart och ett av tornen en teknikcentral. De sju nedersta våningsplanerna utnyttjas för kontor. Etage åtta till 21 fungerar som bokarkiv. Därtill gömmer sig två våningar under den stora piazzan, avsedda för läsesalar och arkiv. Planritningen skådliggör våningsplanet ovanför trädgården, bibliotekets andra våning (omkring 28 700 kvadratmeter), där entréer, utställningshall och allmänna lärum är belägna. Skogen syns i mitten. **Ovan:** Fönstren i trädgårdsfasaden är fixerade i en anodiserad aluminiumram. Lamellglaset är två centimeter tjockt och avståndet mellan det inre och yttre fönsterglasat är 9,5 centimeter. Fasaden är eldtålig i upp till en timma.

Ovan: Ett av många vågskal, där två av bibliotekets långa korridorer möts. De glasade korridorerna vetter mot den planterade skogen. Utifrån trädhöjden kan man lokalisera på vilket våningsplan man befinner sig. **Stora bilden t.v.:** Trädgårdsplan med soldränkta korridorer. Läsesalar i söderläge har försetts med solskydd i form av horisontella plankor i doussierträ. Av säkerhetsskäl är det förbjudet att beträda grönområdet, skogen finns där endast att beskåda. **Nedan:** En av två vidsträckt entréhallar. Portarna i hallens ände leder vidare till tornen och de underjordiska läsesalarna. Mattans varma färg kallar arkitekten "Afrikas jord". **T.v.** detalj av armaturen.

Voltaire och Zola! Förstod inte jubelidioten Perrault att minsta lilla jordskalv skulle kunna skada dessa ömtåliga böcker! Och att göra biblioteket genomskinligt – *mon Dieu!* – det vet väl varenda barnunge att böcker inte ska stå i solen.

Så Perrault tvingades till eftergifter. Han kortade de fyra tornen med 20 meter vardera. Han installerade fönsterluckor i hög-huset, något som fullständigt saboterade hans transparenta Mies-vision. Och han övergav tanken på ett bibliotek vänt mot Seine; i syfte att skapa ytterligare hyllkilometer ritades en andra långsida, som löpte längs floden och skar av den välkommande skogen från vattnet.

Tornets totala yta stannade slutligen på 365 000 kvadratmeter. För oss trångbodda européer är det en svårfattbar volym. Från den vidsträckt piazzan tar du dig via rullande trottoarer ner mot trädtopparna och entrén. Den låga ingången leder in till en rost-röd receptionshall, med sju meter i takhöjd. Vill du läsa tidningar och skönlitteratur; kanske se konst i utställningshallen, då stannar du på denna allmänna nivå. Vill du besöka

forskningssalarna fortsätter du mot rulltrapporna, ner till bottenplanet i ett av tornen.

Dessa voluminösa trapphus är bibliotekets mest suggestiva rum. Du befinner dig 18 meter under Seines yta, betongväggarna klättrar uppåt våningsplan efter våningsplan i oändlighet. Det svaga naturliga ljuset någonstans där uppföran spelar i långa dramatiska stycken av vävd metall som hänger tungt från takbjälkarna.

Perrault använder dessa hightech-tyger flitigt i biblioteket, ibland som utsmyckning, ibland som ljuddämpare. I de två största forskningssalarna – fotbollsplanstor och med 13 meter till taket – fungerar den sinnrika textilen som enväggsglas. Bakom följer sig bibliotekariernas kontorslangor, varifrån personalen kan hålla uppsikt över läsesalen utan att ljuset från deras kontorsrum stör forskarna.

– Konceptet är hightech, förklarar Perrault, men jag har försökt dölja detta i min design. De dominerande byggnadsmaterialen är betong, trä, stål och glas – material som av hävd betraktas som plebejska.

– Vad vi har gjort är att ge dessa "enkla"

material en exklusiv finish. Ibland har framställningsprocesserna varit så komplicerade att vi tvingats uppfinna – och patentera – nya. Metalltextilen, till exempel, tog flera år att utveckla. Och väven i de röda mattorna togs fram speciellt för att den inte skulle absorbera smuts eller vrida sig under foten i de långa korridorerna och läsesalarna.

3 600 läsplatser finns att tillgå i Perraults bibliotek, och *Jean Favier*, institutionens chef, hoppas att dessa ska fyllas av studenter. Frågan är bara om studenter verkligen har behov av den enorma informationsbank som Nationalbiblioteket erbjuder. Kommer de att vänta på den tryckta versionen istället för att läsa den hemma på nätet? Och vad är det

ANDRÉ SARRAZIN © DUE

som säger att fransmännen, som aldrig visat något större intresse för sina bibliotek, plötsligt skulle bli sådana bokslukare?

Till bibliotekets fördel ska dock sägas att även Champs-Élysées en gång hörde till förorterna. Inom 20, 30 år kommer Nationalbiblioteket att vara omringat av lägenheter, hotell, affärer, servicebuss. De kaotiska trafiklederna kommer att grävas ner, järnvägsspårerna likaså, och Paris tunnelbanesystem läggs om för att införa nya biblioteksvarter – en särskild metrolinje binder samman t.c.8 och studentområdet Quartier Latin. Över Seine kommer en ny gångbro att slås, till Parc de Bercy, grönområdet som idag anlaggs kring Frank Gehrys American Center.

Rikshjernen för *Tollbiac*-regionens två kilometer långa sektion av Seine drogs upp redan på det tidiga åttiotalet. Just här skulle 1989 års Världsutställning ha arrangerats, just här skulle Paris ha befäst sin position som Det Nya Europas huvudstad. Men så sviktade ekonomin och Expo 89 tvingades ställa in. Det enda som idag realiserats är projektets infrastruktur.

Idén om ett nytt nationalbibliotek offentliggjordes först senare, som plåster på såren. Ändå reflekterar Perraults byggnad det fornspråk som skulle ha präglat världsutställningen. De transparenta höghusen, byggnadskropparnas lätthet, den strama interiören – Nationalbiblioteket kan ses som ett bokslut över åttiotalets arkitektur. □

ANDRÉ SARRAZIN © DUE

Ovan tv: 2 500 personer arbetar på biblioteket. I receptionsdisken utfärdas årskort à 200 francs som ger alla över 18 år tillträde till bibliotekets offentliga avdelning. Forskare betalar 300 francs och får genomgå intervjuer innan de släpps ner i forskaravdelningen. Hemlån är förbjudna.
Ovan: Ett trapphus, längst ner i ett av tornen, 18 meter under Seines yta. Putsade betongpelare (gjutna i ett stycke) och på väggarna rostfritt stål, high-tech-tyger som är tre millimeter tjocka, mäter 5,20 x 3,60 meter och väger 275 kilo. Sidorummen rymmer toaletter och viloplatsler.
Interiören är uteslutande designad av Dominique Perrault. I syfte att skapa en intim känsla i det kolossala biblioteket har han prioriterat lågt liggande ljuskällor, såsom dessa iögonfallande golvlampor (nedan tv).
Nedan: Biblioteket rymmer en exklusiv utställningshall på 1 250 kvadratmeter. Golv, väggar och tak är i plommonrött padoukträ från Afrika.

ANDRÉ SARRAZIN © DUE

ANDRÉ SARRAZIN © DUE